

19. Там само. – Арк. 8
20. ЦДАВО Ф.27. – Оп.9. – Спр. 941. – Арк. 146.
21. ЦДАВО ФР.27. – Оп.10. – Спр. 810. – Арк. 57.
22. ЦДАВО Ф.27. – Оп.8. – Спр. 752. – Арк. 68.
23. Там само. – Арк. 88.
24. ЦДАВО Ф.27. – Оп.6. – Спр. 655. – Арк. 78.
25. ЦДАВО ФР.27. – Оп.10. – Спр. 793. – Арк.56.

Аннотация

Анализируется финансовое обеспечение переселенского движения украинцев на многоземельные территории Юга Украины, Сибири и Дальнего Востока в 20-х годах.

Ключевые слова: миграционные процессы, украинская деревня, финансовое обеспечение переселенцев

Annotation

The financial providing of migration, the resettlement of Ukrainians to land-hungry South of Ukraine, Siberia and the Far East in 20-s are analyzed.

Key words: migration, a Ukrainian village, financial providing of migrants

ІСТОРИЧНА ДУМКА

Яна Бойчук

(Київ)

НІМЕЦЬКІ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ (80-ТІ РОКИ ХІХ - ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Розглядається діяльність німецьких соціально-реабілітаційних об'єднань в Україні та вагомість їх внеску соціальної допомоги населенню.

Ключові слова: громадські об'єднання, національні меншини, соціально-реабілітаційні організації, благодійні товариства.

Намагаючись осмислити минуле, історики дедалі частіше починають звертатися саме до проблематики національних відносин рубежу ХІХ – ХХ ст. Цей, відносно короткий у хронологічному відношенні період, був дуже насичений подіями і явищами в соціально-економічному, громадському, політичному та духовно-культурному житті українських губерній в складі Російської імперії. На основі багаторічного досвіду переосмислюються традиційні теми, що вимагають більш ґрунтовного вивчення, науково-виважених підходів та об'єктивних оцінок, й досліджуються нові, обійдені увагою

історіографії попередніх періодів. Серед таких тем особливо важливе місце посідає проблематика громадських товариств, що були яскравими виразниками національних та суспільно-культурних потреб різних етнічних груп в період 80-х рр. XIX ст. – початку XX ст. і являли собою різноманітні за своїм статусом і завданнями об'єднання. З цієї точки зору дослідження громадського руху як одного з важливих показників рівня національного розвитку народу є актуальним і має наукове значення.

Проблемам філантропії другої половини XIX – початку XX ст. присвячено ряд наукових робіт. Причому більша їх частина подає процеси благодійності в загальноросійському масштабі. Тільки окремі з них висвітлюють процеси діяльності благодійних об'єднань на Україні, до таких праць слід віднести Гузенко Ю. І [1], Кульчицька О. В.[2] Савочка А. М. [3] Ступак Ф. Я.[4], Поляруш С.І.[5] та ін. Але дослідники в своїх працях якщо і торкалися діяльності благодійних установ та організацій національних меншин, то лише фрагментарно.

Метою статті є аналіз діяльності німецьких соціально-реабілітаційних об'єднань в Україні у 80-х рр. XIX – поч. XX ст..

У другій половині XIX ст. особливого поширення в Європі набули філантропічні товариства, діяльність яких була спрямована на поліпшення умов життя та праці людини. Не обійшли такі об'єднання і Російську імперію, де вони, переважно, ототожнювались з благодійними товариствами.

Протягом XIX – поч. XX ст. досить впливовою в Російській імперії була теза про безпосередній зв'язок благодійності з християнством, яке розглядалося як ідейне джерело благодійності. Наприкінці XIX ст. став перехід від звичайної подачі милостині і традиційної системи пожертвувань до створення спеціальних комісій, фондів, закладів, які мали на меті не тільки звичайну матеріальну підтримку маргінальних верств населення, а й включення їх до повноцінного громадського життя [6, с. 3].

Велика кількість громадських організацій, які дбали про пенсійне забезпечення, турбувались про організацію та облаштування сирітських притулків, лікарень і взагалі займались благодійницькою діяльністю, створює надзвичайні труднощі для вивчення їх особливостей діяльності та впливу на загальний добробут населення.

Найбільш повні і достовірні матеріали щодо діяльності різноманітних об'єднань можна отримати зі статутів громадських благодійних, пенсійних товариств, які знаходяться у фондах центральних і регіональних архівів. Певну інформацію з цього питання дають періодичні видання. Та, на жаль, в періодиці висвітлювались в основному чи відомості про проведення концертів, свят, а ось інформація про конкретну благодійну

діяльність цих товариств практично відсутні. Певну складність для уявлення чіткої картини діяльності соціально-реабілітаційних та благодійних товариств становить практично повна відсутність матеріалів про об'єднання тих етноменшин, які були кількісно невеликими. Так, в фондах Центрального державного історичного архіву України зберігається велика кількість справ щодо діяльності організацій німецької спільноти, їх статuti, звіти.

Документи свідчать, що доброчинність та піклувальний нагляд були в Україні того періоду важливим компонентом суспільного життя, а особливо серед національних меншостей, оскільки організацією подібних товариств вони намагались об'єднати власні зусилля і сприяти захисту своїх прав. До того ж, діяльність соціально-реабілітаційних об'єднань викликала найменше занепокоєння з боку влади і не піддавались жандармському суворому нагляду в порівнянні з культурно-просвітницькими чи господарськими товариствами, які, на думку царської адміністрації, становили загрозу існуючому режиму[7, с. 144]. Тривалий час, у зв'язку з малою чисельністю, діяльність благодійних товариств обмежувалась лише наданням грошової допомоги. Та згодом, із різноманіття засобів боротьби з бідністю саме такими, що відповідає почуттю людської гідності, виокремився принцип трудової допомоги.

Замість принизливої для розвинутої самосвідомості милостиня, яка розбещує прохача, трудова допомога прагне пробудити в людині почуття творця власного добробуту, в цьому аспекті позитивну роль відіграли “Будинки працелюбства” і товариства взаємодопомоги.

“Будинки працелюбства” пропонували “чесну оплачувану працю тим нужденним, котрі шукають собі заробітку і притулку”. Вони створювались з метою надання роботи, матеріалу, необхідних знарядь тим людям, які бажали працювати, але випадково чи через певні обставини залишились без заробітку. Такі товариства почали виникати серед національних меншин на початку 80-х рр. XIX ст. А вже в 1885 р. було створено Попечительське бюро працелюбних будинків, яке згодом дістало назву Попечительство трудової допомоги, що координувало діяльність “Будинків працелюбства”, організованих як представниками етнічних меншин, так і корінних народностей[8, с. 79].

Загалом серед благодійницьких організацій можна виділити такі їх види, як доброчинні спілки, комітети, братства, попечительства тощо.

Якщо спробувати виразити кількісне співвідношення громадських об'єднань соціального спрямування різних національностей, то на перше місце слід віднести німецькі товариства. Це й не дивно, адже німці у всі часи дбали про соціальний добробут і

захист своїх співвітчизників. Та, якщо порівнювати основні напрями діяльності та статутні положення громадських об'єднань соціально-реабілітаційної групи представників всіх без винятку національних спільнот України, то бачимо, що всі ці товариства мали майже однакові як статутні положення, так і цілі, і шляхи їх досягнення були практично однаковими. Але, все ж таки в німецьких колоніях приділялось найбільше уваги соціальному забезпеченню населення. Так, у поселенні Кічкас працювала спеціальна лікарня “Віфанія” для душевнохворих та епілептиків на 200 місць. Вона була відкрита в 1911 році на кошти менонітської громади. Вартість споруджених будівель та їх устаткування становила майже 160 тис. крб.[9, с. 30] Притулки та лікарні існували і в колоніях Маріїнське, Ксеніївка, Ландау Арциз, Сарата, Фріденталь, Гальбштадт, Гнаденфельд. В притулку “Віфанія” колонії Маріїнське (Одеський повіт) у 1915 році перебували 105 знедолених людей, у притулку для сиріт – 40 дітей, а в заснованому ще в 1897 році шпиталі налічувалось 20 стаціонарних місць для хворих. У цих трьох закладах працювали 20 сестер-жалібниць, управляв ними особливий комітет під керівництвом місцевого пастора, до якого входили церковні старости та обраний учасник. Кошти для цих установ надходили від сільських громад і родичів хворих та окремих пожертвувань приватних осіб.

У лікарні Фрінденфельд в 1907 р. лікувалися 15 тис. Амбулаторних і 250 стаціонарних хворих. У двох колоніях Молочанського менонітського округу – діяли три приватні лікарні, в двох з яких були рентген-кабінети. Вони утримувалися на кошти місцевих колоністів і ними охоче користувалися особи православного духовенства з навколишніх сіл, а також заможні російські чиновники, службовці. Лікарня колонії Мунтау (заснована в 1899 р. колоністом Ф. Валл) спочатку коштувала 75 тис. крб., а в 1911 р. на її розширення було витрачено ще 29 тис. крб., її обслуговували 3 лікарі та 12 медичних сестер, річний бюджет досягав 40 тис. крб., які надходили від менонітської громади кількох колоній.

Олександрівська богодільня в колонії Сарата була відкрита в 1865 році. Вона об'єднувала притулок для невиліковних хворих і людей похилого віку, лікарню і школу сестер-жалібниць. Керував цією установою місцевий пастор А. Майер та особлива попечительська рада з 8 пасторів навколишніх приходів і 14 обраних впливових осіб колоній. В 1908 році турботами попечительства було зведено два нових будинки для богодільні вартістю 17,6 тис. крб., а ще через два роки – спеціальний корпус для амбулаторії та операційного залу, ванних кімнат та кількох палат. Філія Олександрівського притулку для утримання людей похилого віку відкрився в колонії

Арциз, в якому знаходилися і представники місцевого населення. В лікарні протягом 1865-1891 рр. лікувалися 2130 хворих.

На добровільні пожертвування менонітських громад утримувався Крушанський притулок Гальбштадської округи. В 1911 році там знаходилося 44 особи. Деякі з них в міру своїх сил брали участь у польових, садових та городніх роботах і займалися легкими промислами. Гроші, виручені від продажу цих виробів, надходили до місцевої каси і використовувалися на потреби хворих. У менонітському притулку сестер-жалібниць “Марія” щорічно навчалися 15 дівчат, яких потім направляли в лікарні [10, с. 34].

Сирітський притулок у колонії Гросвейде був заснований в 1906 році на кошти приватної особи – колоніста – меноніта А. Гардера. Він продав свою землю в Криму і купив у даному поселенні місце на будівлі, вклавши в цю справу всі свої кошти. В 1912 році у притулку утримувалися 40 дітей-сиріт. Менонітська громада надавала йому постійну матеріальну допомогу. Протягом перших 5 років притулок спорудив на власній землі будинок вартістю 12 тис. крб.. Засновнику притулку та його родині у справі виховання дітей допомагали 4 сестри-жалібниці.

Притулки для глухонімих дітей існували в колоніях Тіге (1885 р.), Ворс і Пришиб (з 1887 р.). У них навчалися понад 200 дітей. З опублікованого звіту однієї таких установ у колонії Ворс (Херсонська губернія) видно, що утримувалися вони на кошти місцевого “Товариства для виховання глухонімих дітей”, статут якого було затверджено 10 червня 1894 р. Останнє спорудило будинок притулку зі всіма допоміжними службами, витративши при цьому понад 26 тис. крб.. Це були внески 2 тис. членів названого товариства, одноразові пожертви колоністів, невеликі субсидії від казни та земства Херсонської губернії та Херсонського земського банку. В 1915 році у притулку виховувалися 24 хлопчики та 12 дівчаток віком від 9 до 16 років. З часу заснування цього закладу там навчалися 179 дітей. По закінченню курсу, заробляли собі на життя ремеслами, якими вони оволоділи в притулку. Деякі згодом займалися сільським господарством, бджільництвом, виноробством. У 1915 – 1916 навчальному році там здобували освіту 30 учнів. З них – 15 православних, 9 лютеран, 3 католики і по одному учню вірмено-григоріанського віросповідання, баптист та іудей. Це свідчило про відсутність у німецьких колоніях релігійної та національної нетерпимості.

Загалом, першим німецьким благодійним товариством в Україні було Німецьке благодійне товариство в Одесі, що було засноване ще в 1845 р. для допомоги бідним німцям, з метою надання як матеріальної, так і моральної допомоги. На 1885 р. в нього входило лише 106 членів, але сума щомісячних пожертв і допомоги була досить значною

– близько 950 крб. [11, арк. 64]. Згодом, лише 10 червня 1874 року було затверджено статут товариства, згідно якого за мету ставилася матеріальна допомога нужденним підданам Німеччини в Одесі. Також в статуті зазначались заходи для викорінення бідноти, а для цього літніх і невиліковних хворих розміщували в богадільнях за рахунок товариства, влаштовували їдальні, надавали кошти для повернення на батьківщину. Медична допомога полягала в розміщенні хворих в лікарні за рахунок товариства.

Товариство отримувало як членські внески, так і одноразові пожертви, але й власну працю. Лікарі надавали безкоштовну медичну допомогу, аптекарі – дешеві ліки, вчителі – безкоштовно навчали дітей тих, хто знаходився під опікою товариства. Також членам товариства надавалась можливість взяти на виховання чи утримання когось із бідних на свій рахунок. Наприкінці XIX ст. при товаристві працювали 2 відомих одеських лікарі: В. Мейє та Е. Фрінкер.

Все діловодство товариства велось німецькою мовою. Почесним головою товариства був генеральний консул Німецької імперії в Одесі, а членами правління обирались купці, промисловці, священники. За часи свого існування це об'єднання користувалося великою популярністю серед німецького населення. Про це свідчить не лише постійне зростання кількості членів, а й те, що на 1898 р., крім основного капіталу, товариство мало 4200 крб. страхового капіталу. До того ж, це товариство мало власний будинок у Лютеранському провулку, 2, що було рідкістю для громадських об'єднань національних меншин [12, арк. 34]. Це товариство та його філії активно діяли аж до початку Першої світової війни, коли почали масово піддаватись закриттю німецькі організації. Після його закриття весь грошовий капітал і майн обуло направлено, згідно рішення загальних зборів, на благодійницькі цілі [13, арк. 112]

Взагалі, в міру зростання добробуту всього населення тієї чи іншої колонії створювались громадські об'єднання, покликані забезпечувати соціальний захист окремих членів громад, що його потребували. Так, з другої половини XIX ст. в німецьких колоніях почали масово діяти сирітські каси, що створювалися з ініціативи волонтерів громад без втручання Попечительського комітету.

Самоврядні органи німецьких колоній створювали сирітські каси, що розпоряджались майном сиріт і піклувались про виховання і навчання дітей, що залишилися без опіки батьків.

Також саме серед німецьких поселенців з'явився такий вид громадських об'єднань як похоронні каси, метою діяльності яких була видача одноразових кредитів на поховання члена товариства чи членів їх сімей або ж для надання матеріальної допомоги

сімейству померлого [14, арк. 62]. Особливістю діяльності таких похоронних кас було те, що їх члени отримували кредит, сума якого прямо пропорційна до суми членських внесків, які сплатили учасники товариства. Тож, чим більша сума членського внеску, тим більший кредит можна було отримати вразі необхідності. Такі похоронні каси існували практично в кожному населеному пункті, адже їх діяльність була пов'язана з тим, що було невідворотнім в житті кожної людини. Особливо активну діяльність розгорнула Маріїнінська та Гільдендорфська похоронні каси в Херсонській губернії [15, арк. 106].

Але на подібні товариства влада не звертала практично ніякої уваги, про що свідчить повідомлення повітового виконавця начальнику жандармського управління, де зазначалось: «При цьому повідомляю, що подібні товариства, до складу яких входять організації з вороже налаштованими підданими, в довіреному мені повіті не існують» [16, арк. 118] Та насправді, серед перерахованих товариств зустрічаються назви похоронних кас німецького населення. На відміну від інших типів соціальних об'єднань, до складу похоронних німецьких кас могли входити і представники інших національностей.

Особливої уваги заслуговують жіночі благодійні німецькі товариства. Найвідомішим серед них було Жіноче товариство допомоги бідним-католикам «Марія-Гільф», створене в 1907 році. Згідно статуту, метою його діяльності було сприяння покращенню матеріальних, моральних та духовних умов життя німців-католиків Одеси [17, арк. 70]. Для досягнення цих цілей, члени товариства здійснювали такі форми роботи: надання бідним сім'ям грошової допомоги, сприяння пошуку занять нужденним і визначення для них місця проживання, турбота про надання притулку престарілим, інвалідам та хворим, нагляд за хворими вдома, призначення німецьких в притулки, виховання та освіта бідних дітей шляхом створення шкіл в різних галузях знань, облаштування бібліотек, лекцій, театральних вистав. До складу товариства могли входити повнолітні особи обох статей, що мали змогу платити членські внески, добровільні пожертви. Управляли справами товариства Загальні збори, що збиралися двічі на рік, а в інший час – правління. Засновницями цього товариства були Фогт М.В., Гіттерман Р.Ф., Банош Е.Г., а всього об'єднання нараховувало 123 члени лише в перший рік своєї діяльності.

В цей же час в Одесі діяло Південно-Російське Німецьке товариство, що практично повністю дублювало цілі і завдання товариства «Марія-Гільф», але поряд з тим представники цього товариства поширювали відомості про науку, літературу, мистецтво серед співвітчизників, сприяли наданню стипендій, допомог та кредитів, надавали безкоштовну медичну та юридичну допомогу [18, арк. 74].

Оголошення про збори, вечори, свята розмішувались в газеті “Deutsche Rundschau”. Це товариство не мало власного приміщення, а тому всі заходи проводились в різних клубах. На відміну від більшості німецьких товариств, це об’єднання мало суто благодійницький характер.

Переважаюча більшість німецьких організацій будь-якого спрямування ставили за мету об’єднання німецького населення на ґрунті вузьконаціональних інтересів. Саме цей факт викликав занепокоєння з боку влади, адже “переслідуючи зазначені цілі, ці об’єднання ведуть до збільшення національної відособленості і ворожнечі, а тому повинні бути визнані загрозливими громадському спокою і безпеці, незважаючи на їхні найменування (благодійні, просвітницькі, технічні)”.

Доброчинність та піклувальний нагляд були в Україні того періоду важливим компонентом суспільного життя, а особливо серед національних меншостей, оскільки організацією подібних товариств вони намагались об’єднати власні зусилля і сприяти захисту своїх прав. До того ж, діяльність соціально-реабілітаційних громадських об’єднань викликала найменше занепокоєння з боку влади і не піддавалась жандармському жорсткому нагляду в порівнянні з культурно-просвітницькими чи господарськими товариствами, які, на думку царської адміністрації, становили загрозу існуючому режиму. Тривалий час, у зв’язку з малочисельністю, діяльність благодійних товариств обмежувалось лише наданням грошової допомоги. Та згодом, з різноманіття засобів боротьби з бідністю саме таким, що відповідає почуттю людської гідності, вважався принцип трудової допомоги.

Загалом, кінець XIX – початок XX ст. характеризується розквітом благодійницького руху в Російській імперії, який перевершив усі сподівання та став невід’ємним атрибутом тогочасного суспільства. Суттєві зміни у внутрішній політиці сприяли активному створенню благодійних товариств представниками національних меншин.

Популярність цього руху особливо проявилась в масовій тенденції залучення широких кіл громадськості до вирішення проблеми підтримки найменш захищених верств суспільства. Під тиском соціально-економічних змін спостерігається процес спрощення механізму відкриття добродійних об’єднань, який завершився наданням губернаторам права самим затверджувати статuti громадських товариств. Загалом же, всі благодійні та соціально-реабілітаційні товариства в своїй діяльності підпорядковувались таким принципам: легальність діяльності та постійний контроль з боку місцевої адміністрації, аполітичність, фінансова замкненість у колі своїх членів, намагання втілити в життя

принцип самоокупності, демократичність тощо.

Джерела та література

1. [Гузенко Ю. І.](#) Становлення і діяльність громадських благодійних об'єднань на Півдні України в другій половині XIX - на початку XX ст. (на матеріалах Херсонської губернії) [Текст] : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Гузенко Юрій Іванович ; НАН України, Інститут історії України. – К., 2004.
2. Кульчицька О. В. Громадські та політичні організації Півдня України в кінці XIX - на початку XX ст. (на матеріалах Херсонської губернії): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Донецький національний ун-т – Донецьк, 2007
3. Савочка А. М. Становлення і розвиток громадської благодійності в Таврійській губернії (XIX - початок XX століття) [Текст] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Савочка Антон Миколайович ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 2012.
4. Ступак Ф. Я. Благодійність та суспільна опіка в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. д-ра іст. наук: 07.00.01 / Ф. Я. Ступак; Держ. вищ. навч. закл. “Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький: [б.и.], 2010. – 40 с.
5. Поляруш С.І. Становлення і діяльність державної опіки та громадської благодійності на Лівобережній Україні (1775-1918 рр.): Дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1996. – 206 с.
6. Ступак Ф.Я. Благодійні товариства Києва (др. пол. XIX – поч. XX ст.): Монографія / Ф.Я. Ступак. – К., 1998. – 208 с.
7. Молчанов В.Б. Пенсійне забезпечення населення та благодійність у містах Правобережної України на початку XX ст. // Проблеми історії України XIX - початку XX ст.. - Київ: Інститут історії України НАН України, 2000. – №1. – с.144
8. Ступак Ф.Я. Благодійні товариства Києва (др. пол. XIX – поч. XX ст.): Монографія / Ф.Я. Ступак. – К., 1998. – 208 с.
9. Кулинич І.М. Німецькі колонії на Україні (60-ті роки XVIII ст. - 1917 р.) // Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1990. - №9. - с. 30
10. Кулинич І.М. Німецькі колонії на Україні (60-ті роки XVIII ст. - 1917 р.) // Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1990. – №9. – с. 34
11. Державний архів Одеської області. – Ф. 457. – Оп. 1 – Спр. 50. – Арк. 64
12. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 452. – Оп. 2. – Спр. 63. – Арк. 34
13. Державний архів Одеської області. – Ф. 457. – Оп. 1 – Спр. 50. – Арк. 112-128
14. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 442. – Оп. 636. – Спр. 647. – Арк. 62
15. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 385. – Оп. 1. – Спр. 2945. – Арк. 106-124
16. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 385. – Оп. 1. – Спр. 2945. – Арк. 118
17. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 385. – Оп. 2. – Спр. 53. – Арк. 70-72

Аннотация

Рассматривается деятельность немецких социально-реабилитационных объединений в Украине и весомость их вклада социальной помощи населению.

Ключевые слова: общественные объединения, национальные меньшинства, социально-реабилитационные организации, благотворительные общества.

Annotacion

German social and rehabilitation associations in Ukraine and the importance of their contribution to social care are considered.

Keywords: public unions, minorities, socially and rehabilitation organizations, charities.

Віктор Доценко

(Ірпінь)

ІСТОРІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТОВАРИСТВА З ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ.

В статті розглядаються основні етапи діяльності Товариства з охорони здоров'я єврейського населення в Україні, аналізуються особливості участі товариства у розбудові системи єврейських медико-профілактичних установ.

Ключові слова: товариства з охорони здоров'я єврейського населення, медико-профілактичних установи, благодійність, Україна.

Характерною рисою сьогодення є великий інтерес до історії, культури, духовних витоків нашого народу. Відродження української державності, реформування суспільства надає нового імпульсу розвитку соціальних відносин у країні. Але разом з тим виникають проблеми, пов'язані з появою нових форм власності, матеріальним розшаруванням суспільства. На превеликий жаль, сьогодні більша частина населення України потребує соціального захисту, якого держава ще неспроможна надати. Однак вирішення цієї проблеми є найважливішим завданням уряду і громадськості: адже досконалі форми соціального захисту – гарант стабільності в державі. Виникла необхідність усвідомити об'єктивні передумови розвитку благодійності, її ролі в суспільстві. З огляду на важливість вирішення цього питання для відродження суверенної держави в Україні послідовно приймалися важливі законодавчі акти, що стосувалися регламентації